

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.3.35>

ZASADY ADMINISTRACYJNOPRAWNE ZABEZPIECZENIA DZIAŁALNOŚCI JEDNOSTEK DOCHODZENIOWYCH ORGANÓW NARODOWEJ POLICJI UKRAINY

Kostiantyn Mieszkovoi

*adiunkt Ketedry Administracji Publicznej i Administrowania Narodowej Akademii Spraw Wewnętrznych
(Kijów, Ukraina)*

ORCID ID: 000-0003-3341-5811

zaharnnkonastya@gmail.com

Adnotacja. W przepisach artykułu naukowego autor kompleksowo i wieloaspektowo przeprowadza analizę opinii naukowców i własnych przekonań, zasad administracyjnoprawnych zapewnienia działalności jednostek dochodzeniowych organów Narodowej Policji Ukrainy i wszystkich głównych aspektów dotyczących tego tematu. Metodologia badania obejmuje wykorzystanie systemu metod poznania naukowego: metod porównawczoprawnych (w analizie opinii naukowców na temat zasad badania), metody analizy i syntezy (w celu ustalenia stanu administracyjno-prawnego zabezpieczenia działalności jednostek dochodzeniowych organów Narodowej Policji Ukrainy i badania doświadczeń zagranicznych itp.). Wykorzystano teoretyczne i podsumowujące wnioski prawników krajowych i zagranicznych. W wyniku przeprowadzonej analizy ustalono i przeanalizowano podstawowe zasady administracyjnoprawne zabezpieczenia działalności jednostek dochodzeniowych organów Narodowej Policji Ukrainy.

Słowa kluczowe: jednostki śledcze, zasady, zabezpieczenie administracyjnoprawne, policja, prawo.

PRINCIPLES OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT OF THE ACTIVITIES OF INQUIRY UNITS OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE

Kostiantyn Mieszkovoi

*Associate Professor at the Department of Public Administration and Administration of the National Academy
of Internal Affairs (Kyiv, Ukraine)*

ORCID ID: 000-0003-3341-5811

zaharnnkonastya@gmail.com

Abstract

In the provisions of the scientific article the author comprehensively and comprehensively analyzes the opinions of scientists and their own beliefs on the principles of administrative and legal support of the investigation units of the National Police of Ukraine and all major aspects related to this topic. The research methodology involves the use of a system of methods of scientific knowledge: comparative legal method (when analyzing the opinions of scientists on the study of principles), methods of analysis and synthesis (to determine the state of administrative and legal support of the National Police of Ukraine and foreign experience, etc. Theoretical and generalizing conclusions of domestic and foreign lawyers were used, and as a result of the analysis the basic principles of administrative and legal support of the activity of inquiry units of the National Police of Ukraine were established and analyzed.

Key words: units of inquiry, principles, administrative and legal support, police, law.

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ДІЗНАННЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Костянтин Мешковий

*ад'юнкт кафедри публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ
(Київ, Україна)*

ORCID ID: 000-0003-3341-5811

zaharnnkonastya@gmail.com

Анотація

У положеннях наукової статті автор всебічно та багатогранно проводить аналіз думок науковців та власних переконань, щодо принципів адміністративно-правового забезпечення діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України та всіх головних аспектів, що стосуються даної теми. Metodologia дослідження передбачає використання системи методів наукового пізнання: порівняльно-правовий метод (під час аналізу думок науковців щодо дослідження принципів), методи аналізу і синтезу (для визначення стану адміністративно-правового забезпечення діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України та дослідження зарубіжного досвіду та ін. Використано теоретичні та узагальнюючі висновки вітчизняних і зарубіжних юристів. В результаті проведеного аналізу встановлено та проаналізовано основні принципи адміністративно-правового забезпечення діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України.

Ключові слова: підрозділи дізнання, принципи, адміністративно-правове забезпечення, поліція, право.

Вступ. Будь-яка діяльність має базуватися на певних ustalених принципах. Принципи адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в Україні необхідно розглядати в загальних аспектах принципів діяльності правоохоронних органів як елемента публічної адміністрації.

Принципи адміністративно-правового забезпечення діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України висвітлені в роботах вітчизняних та зарубіжних вчених: В. Авер'янова, М. Авдюков, А. Грядов, Т. Коломоєць, О. Кузьменко, В. Колпаков, І. Личенко, О. Оніщук, О. Стрельченко, Т. Калиниченко, Ж.-Ф. Пієпу, І. Покровський, Ж. Ягр, Г. Шершеневич, К. Юдельсон та ін.

Мета статті. Висвітлити та проаналізувати принципи адміністративно-правового забезпечення діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України.

Основна частина. Принцип походить від латинського *principium*, що в перекладі означає основа, начало. У Словнику української мови 1976 р. видання категорія «принцип» визначається як: «основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, основний закон якої-небудь точної науки; особливість, покладена в основу створення або здійснення чогось; переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь в житті, поведінці» (Білодід, 1970: 256).

Слово «принцип» походить від латинського, що позначає початок. Принцип – це насамперед переконання морального плану. Даних переконань в житті трохи, однак вони, як кити, утримують на собі усі інші моральні засади людини. Принцип – це абсолют. Наразі можна стверджувати, що все у світі відносно, що нічого абсолютного немає, і це сумне віяння нашого часу (Білодід, 1970: 56).

Принципи є провідною категорією в організації та діяльності всіх державних, громадських органів та організацій. У них зміст функціонування органів розкривається поглиблено, виявляється сутність органу, його основи, закономірності життєдіяльності, тенденції та потреби.

Принципи – вихідні положення й теоретичні ідеї, які відбивають об'єктивні закономірності розвитку суспільства і держави. Їх покладено в основу формування і функціонування державних органів (законодавчої, виконавчої та судової влади) (Білодід, 1970: 98).

Тому необхідно відмітити, що під даним поняттям принцип розуміють основні, вихідні положення теорії, основоположні ідеї діяльності держави.

Принципами правового забезпечення є основоположні засади, ідеї, положення, настанови, ціннісні орієнтири, закріплені в Конституції України, законах та інших нормативно-правових актах у вигляді керівних правил і норм поведінки, що відповідають цілям служби (Малиновський, 200: 104).

Можна зробити висновок, що принципи відбивають об'єктивні закономірності й тенденції суспільного розвитку, соціальних потреб, цінностей, обґрунтовані напрями організації та здійснення службовцями діяльності щодо реалізації завдань і функцій держави, напрями реалізації повноважень службовців, які працюють в правоохоронних органах України.

На думку В. Колпакова «принципи – це позитивні закономірності, пізнані наукою та практикою, закріплені в правових нормах або узагальнені в чинних у державі юридичних правилах» (Колпакова, 2003: 37).

О. Бандурка обґрунтовує поняття принципів як «вихідні, основні правила, норми діяльності для впровадження системи, управління загальними процесами» (Бандурка, 1998: 12).

Юридичну природу принципів Ю. Битяк розкриває як «вихідні, об'єктивно зумовлені основоположні засади, згідно до котрих утворюється та функціонує відповідна система та її зміст. За територією соціальної активності та практичної діяльності суб'єктів принципи не можуть бути утворені й закріплені, а тим паче реалізовані» (Битяк, 2005: 118).

Є. Сердюк визначає, що «принцип – це першооснова, керована ідея, основне правило поведінки. У суб'єктивному розумінні принцип означає основне припущення, передумову, в об'єктивному розумінні – вихідний пункт, першооснову» (Сердюк, 2014: 78).

Професор А. Кравцов уважає, що «систему принципів сучасного адміністративного права України становлять загальні (загальногалузеві), спеціальні (особливі), підгалузеві та приватні (інституціональні) принципи адміністративного права» (Кравцов, 2009: 62).

Варто погодитися з даними науковцями, оскільки кожен з них вдало тлумачить поняття принципів, відображаючи їх зміст.

До загальних принципів адміністративного права можна віднести такі як: повнота і реальність прав і свобод людини і громадянина в адміністративно-правовій сфері; пріоритет прав і свобод людини і громадянина; забезпечення права громадян на участь в управлінні; законність в адміністративно-правовій сфері; соціальна спрямованість діяльності органів державного управління та посадових осіб; судовий розгляд діяльності всіх суб'єктів виконавчої влади; відповідність галузевих стандартів положенням Конституції України, законів України, а також міжнародних договорів, ратифікованих Верховною Радою України; контроль і відповідальність органів державної влади та державних службовців; державне служіння людині і суспільству; взаємна відповідальність держави та особи тощо.

Принципи адміністративно-правового забезпечення права, на думку вчених-адміністраторів, об'єктивно визначаються засадами, на яких ґрунтується діяльність суб'єктів адміністративного права, права і свободи людини і громадянина, нормальне функціонування громадянського суспільства та держави.

Слід погодитися, що ці ідеологічні положення гарантують належне функціонування прав людини та громадянина.

Принципами адміністративно-правового забезпечення діяльності підрозділів дізнання Національної поліції України є створення вихідних положень щодо забезпечення оптимальної моделі поведінки на основі конституційних засад. У Конституції України наголошується, що основними суб'єктами, які має захищати система державної влади, є особистість – її права і свободи; суспільство – його матеріальні та духовні цінності; держава – її конституційний лад, суверенітет і територіальна цілісність.

На жаль, слід зазначити, що принципи адміністративно-правового забезпечення Національної поліції України як конкретні принципи її діяльності та функціонування залишаються незрозумілими, оскільки загальні принципи їх діяльності закладені в Законі України «Про Національну поліцію», такі, як безперервність, верховенство права, партнерська взаємодія з населенням, повага до прав і свобод людини, політична нейтральність, законність, відкритість і прозорість (ЗУ «Про національну поліцію», 2015: 379).

Зазначимо, що принципи адміністративно-правового забезпечення діяльності Національної поліції України не відмічені, тому необхідно дотримуватися правил, які відображають основні ключові положення. Тому законодавці потребують подальшого вдосконалення цього питання.

Принципи права відрізняються від інших подібних соціальних категорій, особливо від принципів юриспруденції, правосвідомості, правотворчості, тим більше, що якісні атрибути права характеризуються його якісними ознаками як регулятора поведінки людей. Тому принципи права є не що інше, як принципи права, що регулюють суспільні відносини.

Варто погодитися з тим, що наразі важливо дотримуватися принципу верховенства права в діяльності всіх органів державної влади України, зокрема правоохоронних органів, особливо в процесі їх реформування, де значну увагу необхідно приділяти створенню необхідних умов для працівників, які виконали свої зобов'язання згідно з принципом верховенства права. Проте на практиці в Україні забезпечення верховенства права є одним із питань, яке потребує негайного вирішення.

Сам зміст верховенства права в Конституції не опублікований. За конституційним поданням Верховного Суду України щодо конституційності положень статті 69 Кримінального кодексу України, згідно з рішенням Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 р. № 15-рп верховенство права – це панування права в суспільстві (Рішення КСУ, 2014).

Таким чином, Конституційний Суд України визначив верховенство права виключно як панування права в суспільстві, але не врахував особливостей верховенства права, визначених Європейським судом з прав людини. З цієї причини, а також з огляду на прагнення України досягти європейських стандартів державного управління, доцільно було б взяти до уваги практику Європейського суду з прав людини та внести відповідні зміни до чинного законодавства.

Іншим важливим принципом є законність, що виражається у верховенстві права в системі правового захисту системи права, а також необхідність дотримання закону при здійсненні діяльності правоохоронних органів (Погорілко, 2003: 208).

За принципом законності, законодавством України передбачено, що поліція має право обмежувати права і свободи людини лише у виняткових випадках, передбачених чинним законодавством, на підставі та в порядку, встановлених законом.

Реалізація попередніх принципів неможлива без принципу відкритості та прозорості, який показує діяльність правоохоронних органів перед суспільством. Вони зобов'язані інформувати органи влади, громадські організації, населення та засоби масової інформації про свою діяльність, стан громадського порядку та вжиті для цього заходи.

Україна має наслідувати приклад Грузії, де поліція, основним обов'язком якої є охорона громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, боротьба зі злочинністю, захист прав, свобод і законних інтересів особи тощо. Усі протоколи, порушення фіксуються на камеру, їх можна переглянути онлайн. У відділках поліції, як і в більшості європейських країн, немає закритих приміщень, стіни прозорі, що унеможливило фізичний тиск на затриманих, зокрема побиття. На думку європейців, така конструкція створює робочу, ділову атмосферу, дисципліну та підвищує відповідальність кожного працівника за власну поведінку, ускладнюючи вчинення корупції (Всеукраїнська спілка боротьби з корупцією, 2017).

Принцип науковості передбачає цілеспрямований вплив суспільної системи в цілому, а також окремих її частин на основі пізнання та використання об'єктивних законів і закономірностей з метою забезпечення оптимального функціонування системи.

Розглядаючи принципи, не можна обійти принципи професіоналізму. Держава як політично організована сила, здатна проводити в життя владні приписи, здійснює управлінський вплив на весь процес і спрямованість суспільних перетворень (Мельник, 2010: 94).

Принцип професіоналізму державної служби створює основи забезпечення реалізації принципів надійності та передбачуваності, визначаючи за необхідне для державних службовців та інших осіб, уповноважених реалізовувати повноваження органів державного управління, відповідати визначеним у законі вимогам.

Сьогодні деякі вчені називають новий принцип – принцип інформатизації, без якого робота дізнавача значно затягнулася б. Враховуючи швидкі темпи модернізації, цей принцип значно покращує роботу дізнавача. На нашу думку, він тісно пов'язаний з принципом динаміки, що визначає безперервність процесу планування, його ефективність, гнучкість, мінливість. Під час розслідування постійно надходить нова інформація, з'ясовуються нові обставини. Тому важливим є принцип гласності, який полягає в своєчасному, всебічному та регулярному інформуванні громадян про діяльність органів державного управління,

у тому числі органів, які проводять підготовчі розслідування. Реалізація досягається шляхом обов'язкових публічних звітів, всебічного обговорення у встановленому порядку окремих питань та прийнятих рішень. Цей принцип є засобом формування громадської думки, інтеграції в процес управління громадянами, підвищення їх активності.

Тому під принципами діяльності органів дізнання слід розуміти основні правові принципи, ідеї, положення, що становлять основу створення, організації та функціонування, підвищення ефективності та якості розслідування кримінальних справ. Принципи поділяються на нормативні, які мають включати законність, повагу до прав і свобод громадян, здійснення правосуддя та традиційні, визнані науковцями, але ще не змінені та нові, що впливають із нових викликів сьогодення.

Проаналізувавши сутність принципів, які регулюють діяльність підрозділів дізнання Національної поліції, можна стверджувати, що принципи, які забезпечують їх роботу, прямо не визначені нормативно-правовими актами, тому слід керуватися принципами, закріпленими, зокрема, в Законі України «Про Національну поліцію», Конституції України та в інших нормативних актах.

На основі проведеного дослідження ми пропонуємо виділити наступну групу принципів, таких як: безперервність, верховенство права, взаємодія з населенням на партнерських засадах, дотримання прав і свобод людини, політична нейтральність, законність, відкритість та прозорість, інформатизація, професіоналізм тощо.

Впровадження новітніх принципів у діяльність підрозділів дізнання Національної поліції має бути спрямоване на покращення взаємодії органів дізнання Національної поліції з громадськістю та підвищення ефективності роботи поліції. Основними моментами в цьому аспекті є ініціатива, бажання змін та чітке розуміння президентами поліції та поліцейськими, що налагоджена взаємодія поліції в усіх сферах діяльності є ключем до відновлення довіри суспільства до поліції, зменшення злочинності та правопорушень.

Висновки. Таким чином, провівши аналіз сутності принципів, які регулюють діяльність підрозділів дізнання Національної поліції, можна стверджувати, що безпосередньо принципів, які забезпечують їх роботу, нормативно-правовими актами не визначено, тому слід керуватися принципами, які закріплюються, насамперед, у положеннях Закону України «Про Національну поліцію», Конституції України, деталізуються й знаходять своє подальше впровадження в інших нормативно-правових актах.

На основі проведеного дослідження, ми пропонуємо виокремити наступну групу принципів, такі як: безперервність, верховенство права, взаємодія з населенням на засадах партнерства, дотримання прав і свобод людини, політичну нейтральність, законність, відкритість і прозорість, інформатизація, невинуватість, професіоналізм, політична нейтральність.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України. Харків. 1998. 44 с.
2. Білодід І.К. Словник української мови: в 11 тт. АН УРСР. Інститут мовознавства К.: Наукова думка. 1970. с. 256.
3. Битяк Ю. П. Адміністративне право України : підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 544 с.
4. Всеукраїнська спілка боротьби з корупцією. Грузинське "диво" у боротьбі з корупцією. офіційний веб – портал. 2017. URL.<http://vsk.kiev.ua/index.php?lang=ua>.
5. Колпаков В. К. Адміністративне право України. Київ. Юрінком Інтер. 2003. 544 с.
6. Кравцов А. Нормативне закріплення принципів адміністративного права України – важливе завдання сьогодення. Вісник Вишого адміністративного суду України. Вип. 4. 2009. С. 62.
7. Малиновський В. Я. Державне управління. навчальний посібник. Луцьк. Відд. Вежа. 2000. 558 с.
8. Мельник Р. С. Система адміністративного права України. монографія. Харків. Харківський національний університет внутрішніх справ. 2010. 398 с.
9. Погорілко В. В. Проблеми реалізації Конституції України : монографія. Київ. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ. 2003. 652 с.
10. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379.
11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 02.11.2004. № 15-рп. Офіційний вісник України. 2004. № 45. 2975 с.
12. Сердюк Є. В. Принципи адміністративно-правового забезпечення виборчих прав громадян України. Інформація і право. 2014. № 2. С. 78.

References:

1. Bandurka O. M. (1998)Upravlinnia v orhanakh vnutrishnikh sprav [Department of Internal Affairs of Ukraine] Ukraine. Kharkiv. 44 s. [in Ukrainian].
2. Bilodid I.K.(1970) Slovyuk ukrainskoi movy: v 11 tt. AN URSR.[Dictionary of the Ukrainian language: in 11 vols. USSR Academy of Sciences] Instytut movoznavstva K.: Naukova dumka. s. 256. [in Ukrainian].
3. Bytiak Yu. P. (2005)Administratyvne pravo Ukrainy[Administrative law of Ukraine] : pidruchnyk. Kyiv: Yurinkom Inter. 544 s. [in Ukrainian].
4. Vseukrainska spilka borotby z koruptsiieiu(2017) Hruzynske "dyvo" u borotbi z koruptsiieiu.[Georgian "miracle" in the fight against corruption.] ofitsiyni veb – portal. URL.<http://vsk.kiev.ua/index.php?lang=ua>. [in Ukrainian].

5. Kolpakov V. K. (2003) *Administratyvne pravo Ukrainy*. [Administrative law of Ukraine] Kyiv. Yurinkom Inter. 544 s. [in Ukrainian].
6. Kravtsov A. (2009) *Normatyvne zakriplennia pryntsyviv administratyvnoho prava Ukrainy – vazhlyve zavdannia sohodennia*. [Normative consolidation of the principles of administrative law of Ukraine is an important task today] *Visnyk Iyshchoho administratyvnoho sudu Ukrainy*. Vyp. 4. S.62. [in Ukrainian].
7. Malynovskyi V. Ya. (2000) *Derzhavne upravlinnia*. [Public Administration] navchalnyi posibnyk. Lutsk. Vidd. Vezha. 558 s. [in Ukrainian].
8. Melnyk R. S. (2010) *Systema administratyvnoho prava Ukrainy*. [The system of administrative law of Ukraine] monohrafiia. Kharkiv. *Kharkivskiy natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav*. 398 s. [in Ukrainian].
9. Pohorilko V. V. (2003) *Problemy realizatsii Konstytutsii Ukrainy* [Problems of implementation of the Constitution of Ukraine] : monohrafiia. Kyiv. In-t derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy. Kyiv. 652 s. [in Ukrainian].
10. *Pro Natsionalnu politsiyu* (2015) [About the National Police]: *Zakon Ukrainy vid 02 lyp. r. № 580-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2015. № 40–41. St. 379. [in Ukrainian].
11. *Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam Verkhovnoho Sudu Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen statti 69 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy (sprava pro pryznachennia sudom bilsh miakoho pokarannia)* (2004) [Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case on the constitutional petition of the Supreme Court of Ukraine on the constitutionality of the provisions of Article 69 of the Criminal Code of Ukraine (case of a milder sentence)]. № 15-rp. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy № 45. 2975 s. [in Ukrainian].
12. Serdiuk Ye. V. (2014) *Pryntsyvy administratyvno-pravovoho zabezpechennia vyborchkykh prav hromadian Ukrainy* [Principles of administrative and legal support of voting rights of citizens of Ukraine] *Informatsiia i pravo*. № 2. S. 78. [in Ukrainian].